

УДК 35.336.711.65

М. М. КОВАЛЕНКО

СУТНІСТЬ І СКЛАДОВІ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

Запропоновано засади розмежування таких понять, як "банківське регулювання", "банківський нагляд" та "банківський контроль", котрі повинні інтегруватися в єдиному механізмі державного регулювання банківського сектора економіки. Розглянуто об'єкти, методи та інструменти цього механізму.

Ключові слова: державне регулювання економіки, банківське регулювання, банківський нагляд, банківський контроль, механізм державного регулювання банківського сектора.

The fundamentals of demarcation of such notions as "banking regulation", "banking supervision" and "banking control", which are to be integrated into the united mechanism of economy's banking sector state regulation, are offered. The objects, methods, instruments of this mechanism are considered.

Key words: economy state regulation, banking regulation, banking supervision, banking control, mechanism of banking sector state regulation.

Банки перерозподіляють грошові потоки, що надходять від вкладників, і беруть на себе ризики у зв'язку зі здійсненням посередницьких функцій. В умовах ринкової економіки банки відіграють ключову роль у підтримці економіки, виступають як інститути, діяльність яких спрямовано на одержання прибутку та які самостійно приймають рішення щодо власних ризиків. Банки більше, ніж підприємства інших видів діяльності, підлягають державному регулюванню та незалежному контролю. Система державного регулювання банківського сектора економіки в тій чи іншій формі функціонує в усіх країнах світу.

Відповідно до Програми економічних реформ на 2010 – 2014 рр. "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" передбачається реформування фінансової сфери, важливою складовою якого є саме банківський сектор [19]. Під час першого етапу реформи (до кінця 2010 р.) передбачалося підвищити незалежність, підзвітність і прозорість Національного банку України (НБУ), закріпити пріоритети діяльності НБУ як головного регулятора банківської діяльності. Але на практиці поки що це не було реалізовано.

Без уявлення цілісного механізму державного регулювання банківського сектора економіки, його мети, сутності, складових, методів та інструментів підвищення спроможності банківської сфери спроби забезпечити стає зростання економіки України не матимуть успіху.

Питання механізму державного регулювання банківського сектора досить широко висвітлено в закордонній та українській економічній літературі. Зокрема, питання банківського регулювання досліджували такі закордонні науковці: В. Вдовін, Г. Гайгер, Дж. Зюхтлінг, Г. Майер, Ф. Мишкін, Г. Ширенберг та ін. Вагомий внесок

у дослідження механізму державного регулювання банківської сфери зробили українські науковці – С. Аржевітін, О. Барановський, О. Вовчак, Л. Лазебник, І. Лютий, А. Мороз, О. Хаб'юк, А. Чухно, Н. Швець. Однак вважаємо за потрібне в наших наукових дослідженнях розглянути питання формування нового механізму державного регулювання банківського сектора, окреслити перспективні кроки щодо поліпшення його функціонування в нинішній соціально-економічній ситуації.

Метою цього дослідження є визначення сутності та складу механізму державного регулювання банківського сектора економіки України, розроблення заходів щодо його вдосконалення.

Цілями державного регулювання економіки є економічне зростання, справедливий розподіл доходів, повна зайнятість, соціально-економічна ефективність, стабільність цін, збалансованість платіжного і торговельного балансу. Державне регулювання економіки повинне здійснюватися з дотриманням таких принципів:

- системний вплив на розвиток соціально-економічних процесів з урахуванням тісних взаємозв'язків ринку капіталів, фінансів, товарів, праці на базі формування необхідних економічних регуляторів і нормативів, методичної бази;
- ефективне управління підприємствами державного сектора економіки;
- суворота відповідальність органів державної влади за отримані результати від регулювання економіки.

Останнім часом для науковців і практиків стає все більш очевидним, що відмінності суб'єктів регулювання і сфер охоплення не змінюють сутності економічних відносин, які мають корегувальний характер і для яких властиві всі основні ознаки, характерні для державного управління [20, с. 47]. Розвиток будь-якої галузі економіки повинен підпорядковуватися певній програмі, яка є складовою частиною програмно-цільової організації державного управління [6, с. 55].

На ринок капіталу покладено виконання п'яти основних функцій: координаційної – координує попит і пропозицію; алокаційної – сприяє найкращому використанню капіталу; селекційної – дозволяє торгувати лише тим продавцям та покупцям, котрі виконують певні вимоги; трансфертної – балансування умислів продавців та покупців в кількісному, ризиковому та строковому вимірах.

Ідеальним для ринку є стан, коли ринок функціонує в умовах досконалої конкуренції, на досягнення якого і повинні спрямовуватися певні зусилля механізму державного регулювання. В економічній теорії досконалий ринок характеризується тим, що ринок є абсолютно прозорим, а ціни відомі всім учасникам; ринок є конкурентним, коли всі його учасники є незалежними та мають рівний за розміром доступ до ринку; учасники ринку діють раціонально. Досконалий ринок у змозі виконувати всі функції ринку капіталу ідеально та є базовою моделлю в економічній теорії. Проте на практиці кожна з відомих економік світу не є досконалою в результаті дії п'яти класичних причин ринкової недосконалості: зовнішні ефекти, ефект неподільності, асиметрична інформація, адаптаційні недоліки, ірраціональна поведінка учасників ринку [2, с. 40–42; 3; 23, с. 223–226].

Державне регулювання фінансової сфери треба розглядати як комплекс заходів з нейтралізації перелічених ринкових недосконалостей та як процес фінансового забезпечення функціонування та розвитку цілісної економічної системи через

планування індикативних показників, контролю їхнього дотримання, фінансування стратегічно важливих для держави суб'єктів, управління об'єктами державної власності.

Під час еволюції банківського сектора будь-якої країни з ринковою економікою можна виокремити вплив двох різновекторних тенденцій: прагнення держави забезпечити стабільність банківського сектора та закріплення з цією метою за центральним банком (ЦБ) (чи подібним органом) функцій, відповідних до державної політики; схильність учасників сектора, в особі власників фінансових посередників, до найбільшої економічної ефективності.

Державне регулювання банківського сектора (ДРБС) є важливою складовою регулювання фінансової сфери і, на відміну від інших напрямків регулювання інших секторів економіки, зазнає значною мірою відповідальності за регрес чи розвиток кожного з секторів окремо та економіки країни в цілому. Насамперед, це зумовлюється багатофункціональним призначенням банківської системи, перш за все її першого рівня – ЦБ, який є відповідальним за формування та координацію монетарної або грошово-кредитної політики – забезпечення стабільності національних грошей та регулювання обсягу грошової пропозиції для стабілізації економіки. Грошово-кредитна політика є оперативним і гнучким доповненням політики бюджетної. Світова практика показує, що за її допомогою держава впливає на грошову масу та відсоткові ставки, а вони, відповідно, — на споживчий та інвестиційний попит. Крім цього, до найважливіших функцій ЦБ належать: реалізація валютної політики, організація платіжної системи, ведення нагляду і контролювання банків другого рівня, формування і прогноз платіжного балансу.

ДРБС – це функція державного управління; комплекс заходів та інструментів з боку державних органів влади із забезпечення ефективного та безпечного функціонування банківської системи; механізм координації проведення реформ, цілеспрямованого вдосконалення грошово-кредитної політики і діяльності банків. ДРБС виступає елементом загального механізму соціально-економічного розвитку держави та здійснюється спеціально вповноваженими на це державними органами та недержавними саморегульованими організаціями.

ДРБС складається з “банківського регулювання”, “банківського нагляду” і “банківського контролю”. Дискусії щодо розмежування цих дефініцій, їхнього ототожнення чи зміщення акцентів на користь того чи іншого поняття відбуваються серед вітчизняних та іноземних науковців протягом багатьох років [1, с. 174; 2, с. 22–26; 4, с. 4; 8, с. 277, 376; 9, с. 37–38; 10, с. 107; 11, с. 52–61; 14, с. 11–13; 15, с. 158, 162; 16; 17, с. 139; 21, с. 45; 22]. Проаналізувавши всі визначення, котрі висловлюються згаданими науковцями, ми вважаємо, що вищевказані терміни є зовсім різними видами діяльності органів ДРБС та, водночас, взаємопов'язаними та взаємозалежними, доповнюють одне одного з метою формування цілісного механізму ДРБС.

У цьому контексті нами сформульовані засади формування механізму ДРБС на підставі розкриття таких понять, як “банківське регулювання”, “банківський нагляд” і “банківський контроль”, котрими повинна оперувати ДРБС (рисунк).

Наслідки нинішнього регулювання банківської сфери мають невтішні результати – високий рівень інфляції, доларизація економіки, дорожнеча або повна

відсутність кредитних ресурсів для реальної економіки, незадовільне застосування механізмів рефінансування та рекапіталізації, сприяння монополізації ринку банківських послуг, безконтрольне зростання іноземного банківського капіталу, критичне посилення впливу на формування внутрішньої монетарної політики Міжнародного валютного фонду, нездатність або відсутність бажання виявляти проблеми в діяльності банківських установ на ранніх стадіях їхнього виникнення.

Рисунок. Заходи формування механізму державного регулювання банківського

сектора економіки

На сучасний стан незадовільного рівня державного регулювання в банківській сфері впливають певні фактори, а саме:

- низький рівень розвитку національної економіки і занепад банківського сектора;
- наявність кризових явищ в економіці;
- невизначеність функціональної незалежності та ступеня координації діяльності регуляторів між собою;
- відсутність адміністративної та карної відповідальності посадових осіб ЦБ, державних та приватних банків за злочини перед людьми та країною;
- великий ступінь залежності рішень державних органів влади від політичної кон'юнктури та замовлень олігархічних кланів;
- пріоритетність вирішення поточних короткотермінових завдань над довгостроковим розвитком.

Враховуючи негативний досвід функціонування ДРБС та систему факторів впливу на неї постає завдання створення нового, перш за все ефективного, механізму ДРБС. За визначенням В. Бакуменка, “механізми держави – система всіх державних органів, які здійснюють завдання держави і реалізують функції у сфері управління суспільством. За характером і змістом діяльності ці органи поділяються на органи законодавчої влади; органи виконавчої влади; органи судової влади та контрольно-наглядові органи” [7, с. 418].

На наш погляд, механізм держави може включати не лише державні органи, але й різноманітні недержавні, незалежні, добровільні, некомерційні організації, які можуть бути створені за сприянням держави та будуть допомагати державним регулятивним органам не припускати помилок, вносити свої пропозиції щодо сприяння розвитку галузі. У банківському секторі таким органом виступає Асоціація українських банків, яка об'єднує дійові в Україні комерційні банки та представляє їхні системні інтереси у відносинах з НБУ, Верховною Радою України, Адміністрацією Президента України, Кабінетом Міністрів України, державною податковою адміністрацією, Верховним Судом України, іншими державними та недержавними установами та організаціями.

Ефективність функціонування механізму ДРБС, у першу чергу, залежить від цілей державної політики в банківській сфері, до яких можна віднести:

- забезпечення додержання законів і правил, що передбачає високий рівень ведення банківської справи та посилення відповідальності посадових осіб;
- сприяння розвитку інноваційно-інвестиційної моделі суспільного відтворення, економічний захист стратегічно важливих виробництв;
- обмеження прояву монополізації і підтримання конкуренції в банківській діяльності, підтримання політики достатньої концентрації банків з метою посилення їхньої конкурентоспроможності;
- контроль якісної та доцільної кількісної складових іноземного банківського капіталу;
- задоволення потреб суспільства в різноманітних банківських послугах;
- усунення можливих криз у банківській системі;
- досягнення прозорості діяльності банківського сектора економіки;
- забезпечення ефективної діяльності банків, підтримку необхідного рівня

стандартизації та професіоналізму у банківській сфері тощо.

Відповідно до Закону України “Про банки і банківську діяльність” державне регулювання діяльності банків здійснюється НБУ у формах адміністративного та індикативного регулювання. Вплив НБУ на діяльність комерційних банків здійснюється за такими основними напрямками: нормативно-правове забезпечення, яке дозволяє банкам реалізувати свої економічні інтереси; встановлення економічних нормативів та нагляд за їхнім дотриманням з метою забезпечення ліквідності банківської діяльності [3; 18].

Звичайно, ДРБС є поняттям значно ширшим, ніж просто регулювання діяльності комерційних банків. А тому механізм ДРБС повинен включати такі органи, які розмежовуються за напрямками застосування:

- банківське регулювання – Президент України, Верховна Рада України, НБУ, Кабінет Міністрів України, Рада національної безпеки і оборони України, Асоціація українських банків;

- банківський нагляд – НБУ, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб;

- банківський контроль – Міністерство фінансів України, Міністерство внутрішніх справ України, Служба безпеки України (СБУ), Контрольно-ревізійна служба, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, НБУ, суди загальної юрисдикції, Прокуратура України.

Досить важливо звернути увагу на те, що банківський контроль – це не тільки контроль над діяльністю комерційних банків, але й контроль над діяльністю ЦБ. На сьогодні контроль діяльності НБУ з боку суспільства й парламента здійснюються шляхом делегування відповідних повноважень спеціально створеному органу – Раді НБУ, яка знаходиться в структурі НБУ та формується наполовину Верховною Радою України, наполовину – Президентом України строком на сім років та має серед своїх повноважень розроблення Основних засад грошово-кредитної політики, здійснення контролю їхнього виконання й затвердження кошторису НБУ.

З метою посилення контролю саме над діяльністю НБУ було б доцільним переглянути повноваження Ради НБУ та створити Раду банківського контролю, до складу якої входили б представники Міністерства фінансів України та Міністерства внутрішніх справ України, СБУ, Контрольно-ревізійної служби, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, які б за специфічними напрямками своєї діяльності провадили контроль.

Запровадження нового механізму ДРБС передбачало б перегляд структури НБУ на підставі переміщення деяких функцій між органами влади. Так, наприклад, тимчасовим адміністратором і ліквідатором проблемних банків повинен виступати не НБУ, а Фонд гарантування вкладів, як це відбувається в США, де, відповідно, державна корпорація отримує у своє розпорядження проблемні банки і веде боротьбу за повернення грошей вкладникам.

Створюючи механізм ДРБС, треба виходити, перш за все, з чіткого уявлення, у чому НБУ повинен мати самостійність рішень, а в чому рішення приймаються колегіально. Характер взаємовідносин центральних банків з органами державної влади за своїми змістом і формою в різних країнах неоднаковий. У цих

взаємовідносинах слід виділити два важливих аспекти.

Перший аспект стосується рівня самостійності, незалежності ЦБ у визначенні й реалізації монетарної політики. Безумовно, незалежність ЦБ не може бути абсолютною, адже монетарна політика, яку визначає ЦБ, є складовою загальної економічної політики держави. У своєму впливі на реальну економіку вона взаємодіє з фіскальною, ціновою, інвестиційною, структурною політикою. Як провідник монетарної політики ЦБ повинен враховувати загальноекономічні цілі та узгоджувати свої дії з урядом та іншими державними установами, що формують бюджетно-податкову та загальноекономічну політику держави.

Другий аспект стосується взаємовідносин ЦБ з урядом з приводу фінансування дефіциту державного бюджету. Для того щоб уряд не мав можливості чинити тиск на ЦБ, у багатьох країнах на законодавчому (ЦБ) рівні забороняється надавати уряду прямі кредити на фінансування бюджетного дефіциту, а також купувати державні цінні папери на первинному ринку. Операції з цінними паперами ЦБ можуть здійснювати тільки на вторинному ринку з метою регулювання грошового обігу. Не можна також допускати використання таких обхідних шляхів, коли друкуються гроші для уряду, кредитуючи банки, які потім витрачають ці кошти на купівлю державних цінних паперів. Тобто замість того, щоб кредитувати через банки реальну економіку, ЦБ ігнорує законодавчі обмеження та кредитує уряд із причин великого дефіциту державного бюджету [5; 12].

Елементами механізму ДРБС є методи та інструменти реалізації регуляторної дії. За формами впливу на суб'єкти ринку методи механізму ДРБС поділяються на дві групи:

- методи прямого впливу (адміністративного характеру): різного роду ліміти, централізовано встановлені ціни, обмеження, штрафи, дозволи, ліцензії, квоти тощо, а також методи, що ґрунтуються на застосуванні бюджету як джерела дотування, лімітне кредитування для окремих банків; пряме регулювання відсоткової ставки, ліміти на обсяг чи вартість кредитів, що надаються окремим галузям;

- методи непрямого (опосередкованого, або ринкового) впливу включають ті, що не прямо регламентують поведінку суб'єктів ринку, а через створення певного середовища для його діяльності, мотивують ту або іншу його поведінку: вплив на грошову пропозицію шляхом формування певних умов на грошовому ринку та ринку капіталів, податкове регулювання, регулювання через політику прискореної амортизації, методи стимулювання конкуренції тощо.

Інструменти реалізації регуляторного впливу механізму ДРБС можна поділити відповідно до видів важелів регулювання, котрі, безумовно, тісно взаємопов'язані між собою:

- грошово-кредитні відносини;
- банківські економічні нормативи;
- вхід та вихід банків на ринку банківських послуг.

До інструментів регулювання грошово-кредитних відносин зараховуємо: резервні вимоги, відсоткові ставки за операціями ЦБ, операції на відкритому ринку, рефінансування банків, валютне регулювання, встановлення орієнтирів зростання

грошової маси, прями кількісні обмеження.

Банківські економічні нормативи, залежно від сфери банківської діяльності, яку вони регулюють, поділяють на такі групи:

I. Нормативи капіталу: мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1), адекватності регулятивного капіталу (Н2), адекватності основного капіталу (Н3).

II. Нормативи ліквідності: миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5), короткострокової ліквідності (Н6).

III. Нормативи кредитного ризику: максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), великих кредитних ризиків (Н8), максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9), максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10).

IV. Нормативи інвестування: інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11), загальної суми інвестування (Н12).

V. Норматив ризику загальної відкритої (довгої / короткої) валютної позиції банку (Н13), Н13/1, Н13/2.

При цьому базою для розрахунку Н2, Н3, Н7, Н8, Н11, Н12 та Н13 є регулятивний капітал, а Н9 та Н10 – статутний капітал.

Використання економічних нормативів забезпечує розумне регулювання діяльності банків, тобто таке, яке, з одного боку, не обмежує їхньої самостійності в підтримуванні фінансової стабільності, а з іншого – передбачає певні вимоги до банків, що регламентують банківські ризики.

До інструментів регулювання входу-виходу банків на ринку банківських послуг відносимо:

– регулювання доступу до банківської системи. Це означає, по-перше, можливість визначати певні вимоги й умови, що є обов'язковими для отримання ліцензії на право здійснювати банківську діяльність, і, по-друге, здійснювати нагляд за дотриманням цих вимог та умов;

– регулярне отримання від банків звітності та проведення інспекційних перевірок у банках;

– застосування заходів примусового впливу щодо проблемних банків, зокрема заборона оголошення і виплати дивідендів, накладання штрафів тощо;

– узяття неплатоспроможних банків під особливий контроль, призначення тимчасової адміністрації в такі банки, призупинення їхньої діяльності, організація реорганізації та ліквідації банків.

Сучасний стан вкрай незадовільного державного регулювання в банківській сфері на перший план виводить питання вдосконалення наявних правил і підходів побудови механізму ДРБС. На наш погляд, більш ефективна така структура державного регулювання, котра передбачає, по-перше, чітке розмежування банківського регулювання, нагляду та контролю, по-друге, консолідацію діяльності державних органів влади в системі загального механізму з розподілом чітких зон відповідальності.

Для ефективного здійснення регуляторних цілей механізм ДРБС повинен використовувати оптимальний перелік інструментарію за обов'язкової умови його економічності та оперативності, що потребує подальших розробок у даному

напрямку.

Література:

1. *Адамик Б. П.* Національний банк і грошово-кредитна політика : навч. посіб. / Б. П. Адамик. – Тернопіль : Карт-бланш, 2002. – 278 с.
2. *Вдовин В. Н.* К вопросу об экономической сущности банковского контроля и уровня ее реализации в экономической системе / В. Н. Вдовин // Вестн. ТИСБИ. – 2000. – № 3. – С. 22–26.
3. *Вовчак О. Д.* Кредит і банківська справа / О. Д. Вовчак, Н. М. Руцишин, Т. Я. Андрейків. – К. : Знання, 2008. – 564 с.
4. *Гегенхаймер Г.* Закон про комерційні банки: основні розділи та положення / Г. Гегенхаймер // Матеріали семінару "Закон про комерційні банки та його роль в забезпеченні умов ефективної банківської діяльності в Україні" (Україна, Пушча-Озерна, 4-5 черв. 1999 р.). – К., 1999. – С. 4–10.
5. *Гроші та кредит : підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін. ; за заг. ред. М. І. Савлука.* – К. : КНЕУ, 2001. – 599 с.
6. *Державне управління і менеджмент : навч. посіб. у табл. і схемах / [Г. С. Одінцева, Г. І. Мостовий, О. Ю. Амосов та ін.] ; за заг. ред. д.е.н., проф. Г. С. Одінцової.* – Х. : ХарРІ УАДУ, 2002. – 492 с.
7. *Енциклопедичний словник з державного управління / [уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна.* – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
8. *Загородній А. Г.* Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 4-те вид., випр. та допов. – К. ; Л. : Знання ; ЛБІ НБУ, 2002. – 567 с.
9. *Качан О. О.* Банківське право : навч. посіб. / О. О. Качан. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – 232 с.
10. *Козьменко С. М.* Стратегічний менеджмент банку / С. М. Козьменко, Ф. І. Шпиг, І. В. Волошко. – Суми : Унів. кн., 2003. – 734 с.
11. *Костюченко О. А.* Банківське право : підручник / О. А. Костюченко. – 3-те вид. – К. : А.С.К., 2003. – 312 с.
12. *Мишкін Ф. С.* Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Ф. С. Мишкін ; [пер. з англ. С. Панчишин, Г. Стеблій, А. Стасишин]. – К. : Основи, 1998. – 963 с.
13. *Мічені Нобелем: критик ринку Джозеф Стігліц // Економічна правда.* – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/publications/2011/02/4/269722>.
14. *Національний банк і грошово-кредитна політика : підручник / за ред. д.е.н., проф. А. М. Мороза.* – К. : КНЕУ, 1999. – 368 с.
15. *Орлюк Р. П.* Банківська система України. Правові засади організації / Р. П. Орлюк. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.
16. *Пасічник В. В.* Банківський нагляд: правові засади та проблеми здійснення. Банківське право : навч. посіб. / за заг. ред. проф. А. О. Селіванова. – К. : Ін Юре, 2000. – 384 с.
17. *Поляков В. П.* Структура и функции центральных банков. Зарубежный опыт / В. П. Поляков, Л. А. Московкина. – М. : ИНФРА-М, 1996. – 192 с.
18. *Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 груд. 2000 р. № 2121-III, зі змінами і допов.* – Режим доступу : <http://nbuportal.bank.gov.ua/doccatalog/>

document?id=43937.

19. Програма економічних реформ на 2010 - 2014 роки ”Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” // Офіц. сайт Президента України. – Режим доступу : http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf.

20. *Рибак С.* Застосування інтеграційних механізмів у фінансовій політиці / С. Рибак, Л. Лазебник // Економіка України. – 2010. – № 5. – С. 46–54.

21. *Рыкова Л.* Резервы эффективности банковского надзора / Л. Рыкова // Банковский вестн. – 2003. – № 5. – С. 45–47.

22. *Суржинський М.* Поняття і сутність банківського регулювання та банківського нагляду в Україні / М. Суржинський // Юрид. журн. – 2004. – № 8. – С. 83–93.

23. *Тарасевич Л. С.* Микроэкономика : учебник / Л. С. Тарасевич, П. И. Гребенников, А. И. Леусский. – 4-е изд., испр. и доп. – М. : Юрайт-Издат, 2006. – 374 с.

24. *Хаб'юк О.* Банківське регулювання та нагляд через призму рекомендацій Базельського комітету : монографія / Олексій Хаб'юк. – Івано-Франківськ : ОППЮ ; Снятин : ПрутПринт, 2008. – 260 с.

Надійшла до редколегії 10.03.2011 р.